

Kartverket
Postboks 600 Sentrum
3507 HØNEFOSS

Deres ref.
20/01591-1

Vår ref.
20/120-11/LLH

Dato
11.11.2025

Indre Østfold kommune – navnesak 2020/61 – Sæter/Seter/Sæther mfl. – tilråding

I forbindelse med opprettelse av et naturreservat reiste Kartverket 17.02.2020 navnesak på gårdsnavnet *Sæter/Seter/Sæther* og en del andre navn i Indre Østfold kommune. Etter gjentatte purringer har kommunen nå gjennomført høringsrunde i saken, og det har kommet inn én høringsuttalelse som er sendt til Språkrådet. Uttalelsen er fra eier av gnr/bnr 742/2, som ønsker skrivemåten *Gammel-Sæter* for sitt bruk. Han ønsker også at skrivemåten *Sæter* legges til grunn for de andre navnene. Kommunen har ikke avgitt noen egen uttalelse i saken.

Nr.	Navn	Objekttype og evt. gnr/bnr	Saksopplysninger og tilråding
1	Sæter Seter Sæther	Navnegård (741 og 742, tidl. 141 og 142 i Trøgstad herred)	<i>Bustadnavn i Østfold (BØ)</i> har registrert uttalene /'se:tər/ og /'sæ:tər/, de samme to uttalene er sitert fra <i>Norske Gaardnavne</i> . Skrivemåten varierer i de eldre kildene hva gjelder e/æ, enkel eller dobbelt t og bruk av h. I artikkelen om gårdsnavnet drøftes forholdet mellom de norrøne ordene <i>setr</i> og <i>sætr</i> , men hvilket av ordene navnet kommer av er ikke relevant for skrivemåten i dag, da begge de norrøne ordene er normert til <i>seter</i> i dagens rettskrivning. Etter rettskrivningen bør altså gårdsnavnet skrives <i>Seter</i> , men de utfyllende reglene om skrivemåten av norske stedsnavn (punkt 3.8) åpner for at «[n]ammeledd med ein nedervd lokal uttale som har nær samanheng med gammalnorske former, kan skrivast i samhøve med uttalen». Reglene åpner også for å akseptere eldre rettskrivningsformer (punkt 1.7). Ettersom uttalen /sæ:tər/ er belagt i BØ og eier ønsker skrivemåten <i>Sæter</i> , tilrår vi denne skrivemåten. Den har sammenheng med

			gammelnorsk form, og er tidligere rettskrivningsform. <u>Tilråding:</u> Sæter
2	Nordre Seter Nordre Sæter Nord-Seter	Gård (741)	BØ har uttalen /'no:sæ:tær/ og /-se:tær/. <u>Tilråding:</u> Nord-Sæter , jf. navn nummer 1 og uttalen i BØ.
3	Nordre Seter Nordre Sæter	Bruk (741/1)	<u>Tilråding:</u> Nord-Sæter , jf. navn nummer 1 og uttalen i BØ.
4	Søndre Nordre Sæter	Bruk (741/3)	<u>Tilråding:</u> Søndre Nord-Sæter , jf. navn nummer 1 og uttalen i BØ.
5	Seterholmen Sæterholmen Nordseterholmen Seterholmene	Holme	Denne holmen (disse holmene?) er sammenfallende med bruk 741/10 (se neste navn). Vi har ingen opplysninger om navnebruken, navnet er ikke registrert i BØ eller Herredsregisteret. Vi tilrår skrivemåte med -æ- i samsvar med navn nummer 1, men har ikke grunnlag for å si noe om navnevalget eller bruk av entalls- eller flertallsform.
6	Setherholmene Seterholmene	Bruk (741/10)	Se merknad til forrige navn.
7	Søndre Seter Søndre Sæter	Gård (742)	<u>Tilråding:</u> Sør-Sæter , jf. navn nummer 1 og tilrådingen Nord-Sæter for gnr. 741.
8	Nysæter Ny-Seter Trosvigen Trosavika	Bruk (742/1)	BØ har uttalene /'ny:sæ:tær/, /'ny:sæ:tær/ og /-se:tær/. BØ har også oppslagsformen Trossavika og uttalene /'tråsåvi:ka/, /'tråsa-/ og /'tråså-/. Skrivemåtene i de eldre kildene varierer. I forklaringen av navnet vises det til hva NG skriver om navnet <i>Trosavika</i> i Asker, der en mulig forklaring av navnet er det norrøne intetkjønnsordet <i>tros</i> 'kvas, kvist' (<i>tros</i> i dagens nynorskrettskrivning). Om navnet i Trøgstad skriver BØ at «dette er sikkert et eldre naturnavn. Det er likevel ikke her noe som tyder på norrøn opprinnelse». <u>Tilråding:</u> Nysæter , jf. navn nummer 1 og uttalen i BØ. For det andre navnet tilrår vi skrivemåten Trosvika (se nedenfor). En skrivemåte <i>Trosavika</i>

			vil kunne føre til en større sjanse for feilaktig uttale med lang o.
9	Trosvika	Vik	Vi har forhørt oss med Tom Schmidt. Han opplyser at navnet uttales med kort o. Etymologien er ordet <i>tros</i> . Vi tilrår skrivemåten Trosvika ut fra etymologien og eneste skrivemåte i SSR.
10	Gammel-Seter Gammel-Sæter Gamle-Seter	Bruk (742/2)	BØ har uttalene /'gamLə-sæ:tər/ og /-se:tər/. Tilråding: Ut fra uttalen BØ bør navnet skrives <i>Gamle-Sæter</i> . Men siden eiers ønske om <i>Gammel-</i> er i samsvar med rettskrivningen og skrivemåten i eldre matrikler (jf. BØ), mener vi at denne skrivemåten er innenfor regelverket. Vi tilrår derfor Gammel-Sæter .
11	Søndre Sæter	Bruk (742/4 og 742/6)	Tilråding: Sør-Sæter , jf. navn nummer 1 og tilrådingen Nord-Sæter for gnr. 741.
12	Mellem Søndre Sæter Mellom-Seter	Bruk (742/7)	BØ har uttalen /'mælomsæ:tər/. Tilråding: Mellom-Sæter , jf. navn nummer 1 og tilrådingen Nord-Sæter for gnr. 741.
13	Setervang Sætervang	Bruk (742/8)	Tilråding: Sætervang
14	Seterbrygga	Brygge	Tilråding: Sæterbrygga
15	Gamleeriken Gammeleriken Gamle-Eriken	Ås	Tilråding: Gamle-Eriken i samsvar med gjeldende rettskrivning.
16	Karustjernet Karusstjernet	Tjern	Tilråding: Karusstjernet i samsvar med gjeldende rettskrivning.
17	Svanesund Svansund	Eiendommer (809/6, 7, 8, 9, 11 og 12)	BØ har uttalen ["sva(:)nsun] Navnets opphav er usikkert (se utklipp fra BØ under skjemaet nedenfor).

			Tilråding: Svansund uten binde-e i samsvar med uttalen i BØ. Skrivemåten <i>-sund</i> i samsvar med skriftradisjonen i offentlig bruk.
18	Svanesund Svansund	Bruk (809/11)	Tilråding: Svansund, jf. navn nummer 17.
19	Svanesund Svansund	Bruk (809/12)	Tilråding: Svansund, jf. navn nummer 17.
20	Svanesundmyra Multemyra	Myr	Tilråding: Svansundmyra og Multemyra
21	Multemyråsen	Ås	Tilråding: Multemyråsen
22	Knappstad Knapstad	Gård (836)	Tilråding: Vi tilrår primært skrivemåten Knappstad i samsvar med uttalen i BØ og NGs forklaring av navnet. Vi mener likevel at skrivemåten <i>Knapstad</i> vil være innenfor regelverket. Den har lang skriftradisjon (jf. BØ), er den vanlige i offentlig bruk i dag (jf. navnene nedenfor), og vil ikke føre til en feilaktig uttale med kort vokal, jf. ord som <i>slaps</i> og <i>klaps</i> . Førsteleddet i navnet er antakelig det gamle mansnavnet <i>Knappr</i> , men dette er noe usikkert og bør ikke tillegges avgjørende vekt.
23	Vestre Knapstad	Bruk (836/1)	Tilråding: Vestre Knapstad eller <i>Vestre Knapstad</i> , jf. navn nummer 22.
24	Knapstadneset	Bruk (836/3)	BØ siterer uttalen fra Herredsregisteret: ["knapstane:sa"] Tilråding: Ut fra BØ bør navnet ha flertallsformen <i>Knappstadnesa</i> (eller <i>Knapstadnesa</i>). Men eiendommen har ingen registrerte teiger, så det er vanskelig å si om entalls- eller flertallsform passer best med de geografiske forholdene.
25	Knapstad stoppested	Bruk (836/9 og 836/10)	Tilråding: Knapstad stoppested eller <i>Knapstad stoppested</i> , jf. navn nummer 22.
26	Knaplund	Bruk (836/13)	Tilråding: Knapplund eller <i>Knapplund</i> , jf. navn nummer 22.
27	Nordre Knaplund	Bruk (836/24)	Tilråding: Nordre Knapplund eller <i>Nordre Knapplund</i> , jf. navn nummer 22.

28	Knapstad byggefelt	Bruk (836/43)	Tilråding: Knapstad byggefelt eller <i>Knapstad byggefelt</i> , jf. navn nummer 22.
29	Knapstad byggefelt II	Bruk (836/64)	Tilråding: Knapstad byggefelt eller <i>Knapstad byggefelt</i> , jf. navn nummer 22. Vi tar ikke stilling til bruken av romertall.
30	Knapstad byggefelt III	Bruk (836/79)	Tilråding: Knapstad byggefelt eller <i>Knapstad byggefelt</i> , jf. navn nummer 22. Vi tar ikke stilling til bruken av romertall.
31	Knapstad byggefelt	Bruk (838/12)	Tilråding: Knapstad byggefelt eller <i>Knapstad byggefelt</i> , jf. navn nummer 22.
32	Knapstad holdeplass Knapstad holdeplass	Holdeplass	Tilråding: Knapstad holdeplass eller <i>Knapstad holdeplass</i> , jf. navn nummer 22.
33	Knapstad Knapstadbrua	Bro	Tilråding: Knapstad eller <i>Knapstad</i> , jf. navn nummer 22, alternativt Knapstadbrua eller <i>Knapstadbrua</i> .
34	Knapstad Knapstad	Tettbebyggelse	Tilråding: Knapstad eller <i>Knapstad</i> , jf. navn nummer 22.
35	Knapstad	Grunnkrets	Tilråding: Knapstad eller <i>Knapstad</i> , jf. navn nummer 22.
36	Krosby Krossby	Gammel bosettingsplass	Tidl. gnr/bnr 92/6 i Askim Tilråding: Krossby i samsvar med gjeldende rettskrivning. se utklipp fra BØ nedenfor.
37	Krosbykrysset	Veikryss	Tilråding: Krossbykrysset , jf. navn nummer 36.

92,6 Krosby [*krøsby*] — Krosby 1900 ft. 1903 matr. 1950 matr. (Krosby 1972 ØK).

Av *kross* m 'kors; veikryss' og *by* m 'gård, bosted'. Forleddet *kross* m er enten brukt i betydningen 'veikryss', eller fordi det av en eller annen grunn har stått et kors der.

I *Krosby* er gammelt gårdsnavn flere steder i Østfold, i Rakkestad, Eidsberg (2 gårder), Rødnes, Aremark og (forsvunnet) i Tune (NG I 104, 147, 150, 169, 190, 303). Uttalen varierer mellom [*krøsby*] og [*krøspy*] med herding av *b > p* etter *s*, som i *Østby* og *Vestby* under gnr. 84 og 85, se ovenfor. Navnet her kan derfor være oppkalling etter en av de gamle gårdene.†

Svansund [*"sva(:)nsun*] — Svansuren 1788 kb. Svansaren 1789 kb. Svansuren 1794 kb. Svansuren, Svandsuren (hpl) 1794 pb.

Svanszuren (hpl) 1800 K. Svansuren 1801 kb. 1804 kb. Svanzuren, Svansund (hpl) 1808 K. Svansur 1812 kb. Svansuren 1812 kb. (hpl) 1816 ns. Svanszuren (hpl) 1817 K. Svanesund (2 hpl) 1865. Svansund (søndre og nordre) 1875.

Det kunne være nærliggende å se en sammenheng med navnet *Svanebakk* under nabogården Føsker, som skrives "Suange-" på 1600-tallet, men "Svane-" alt fra 1723 (jf. nedenfor under gnr. 12). Det er imidlertid ingen topografisk sammenheng mellom de to lokalitetene. Noe felles elve- eller bekkenavn kan ikke foreligge.

Bortsett fra et isolert "Svansund" på kartet 1808 K tyder alle de eldste skriftformene fram til 1865 på at navnet ikke kan være noen sammensetning med *sund* n. Beliggenheten taler også imot en slik sammensetning. På Orust i Båhuslen er ferjestedet *Svan(e)sund* kjent fra 1500-tallet (OGB IX 14). Det er likevel lite sannsynlig at plassnavnet i Hobøl skulle være en oppkalling etter dette navnet.

De eldre skriftformene synes å vise et annet opphav, nærmest bestemt form av et **svansur* m. Skulle det være slik, blir betydningen helt uviss.

| Ifølge E. Lundeby kan de eldste skriftformene tyde på et opprinnelig **Svans(e)rud*, som har fått uttalen **["svansun]*. Om dette er rett, er det mest nærliggende å tenke seg **Svansruden*, uttalt **["svansru:n]*, som navn på husmannen her, utviklet til *["svansun]* ved metatese i etterleddet. Det er ikke uvanlig at navnet på beboere tas i bruk som stedsnavn. Plassen Trulsrud under gnr. 64 skal fremdeles kjennes som *['trulsun]*, som nærmest må oppfattes som et persontilnavn **Trulsruden*. Det kan også vises til *Kornetta*, se gnr. 68,3.

Forleddet *Svans(e)-* kunne være *svans* m eller verbet *svanse*, begge trolig innlånt fra svensk, helst i funksjon som et persontilnavn **Svansa*. De seinere skriftformene "Svan(e)sund" kan skyldes påvirkning fra navnet *Svanebakk*. Svanebakk ligger rett imot Svansund, på den andre sida av Vien. |

36. Knapstad ["knapsta]

a Knapstodum, till Knapstada, j, a Knapstadum DN I 222, 1342. j Knapstadum RB 121 (tilf). j Napstadum DN VIII 289, 1413. j Nappstadum DN VIII 289, 1413 (påtegning).

Knappestadt NRJ IV 378, 1529. Knapstad St 12, 1575.

Knapstadt 1613 Is ¹/₄. Knapstad OLTP 347, 1614. Knabstadt 1616 bs.

Knabstad 1647:73 129. 1650 jb.

Knapstad 1723. Knabstad 1741 kb. Knafstad 1800 K. Knabstad 1801.

Knapstad 1808 K. Knafstad 1817 K. Knapstad 1838. 1886. 1903.

K n a p p s s t a ð i r, af Mandsnavnet K n a p p r, se Rygge No. 79.

Etterleddet er *staðir* m. Under *Nafstad* i Rygge går OR nærmere inn på tolkningen av forleddet (NG I 347f):

* K n a p p s s t a ð i r, af K n a p p r (Knap), der engang maa have været brugt som Mandsnavn. I denne Brug kjendes det fra Danmark i 14de og 15de Aarh. (O. Nielsen S. 57). Fra Norge og Island kan det nu kun paavises som Tilnavn; men de temmelig talrige Stedsnavne, hvori det maa antages at danne 1ste Led, godtgjøre, at det ogsaa hos os har været Egennavn. Hyppigst er Sættelsen med *staðir*, der findes i Formerne *Nafstad*, *Napstad* og *Knapstad* (f. Ex. *Hobøl* No. 36).

Den oppgitte uttalen er også registrert av I. Hoff samt notert som alternativ uttale i ORs originalmanus). De fleste optegnelser hos OR har imidlertid ["knafsta], som i NG. Dette er utvilsomt en eldre uttale, jf. skriftformen på kartene fra 1800 og 1817. I Rygge (NG I 347), Vestby (gnr. 143; NG II 143) og Ullensaker (gnr. 63.64; NG II 313) har samme navn den ventede overgangen *ps* > [fs].

| OR synes å ha holdt fast på sin personnavntolkning. I Rygh 1901:161 gis følgende opplysninger under oppslaget *Knapp*, *Knappi* (M.):

Denne brug [som tilnavn] strækker neppe til at forklare alle de følgende Stedsnavne; heller ikke ville de, paa et Par nær, kunde forklares af *Knapp* i den oftere forekommende Anvendelse som Navn 1) paa Fjeldtoppe 2) paa runde Holmer og paa runde Halvøer, der ved et smalt Eid ere forbundne med Fastlandet.

Det skulle imidlertid ikke være nødvendig å postulere bruken av personnavnet **Knapp* i Norge. Tilnavn har flere steder vært foreslått som forledd i gårdsnavn på *staðir*, og en person med tilnavnet *Knapp* kjennes fra Høland i 1311 (Lind

1920-21:206). Lind (loc.cit.) mener at tilnavnet "sannolikt ingår" i gårdsnavnene med forleddet *Knapps*-, og han antar bl.a. en tolkning 'sparsam, rask, kort'.

Forøvrig bør det overveies om *knapp* m også kan ha vært brukt om mindre, rundaktige høyder. *Knappstad* ligger på en haug som rett nok er mer langaktig enn rund. |

Vennlig hilsen

Anne Svanevik
navnekonsulent

Daniel Gusfre Ims
avdelingsdirektør

Line Lysaker Heinesen
rådgiver

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrifter.

